

Neljä tavoitetta, kolme kärkeä

100Digi-hanke sai myönteisen hankepäättöksen toukokuussa 2021, mutta se käynnistettiin toden teolla vasta elokuussa 2021 kesälaitumilta palattaessa. Tällöin ohjausryhmän kesken päätettiin, että hankkeen neljän tavoitteen – infrastruktuuri, osaaminen, sisältö ja palvelut – läpiviemiseen pyritään kolmella eri teemaa käsittelevällä kärjellä. Kärjiksi valittiin hallinto, ICT ja osaaminen ja niiden ympärille muodostettiin tämän jälkeen maakunnan lukioiden henkilöstöistä teemaryhmät, jotka vastaavat niille nimettyjen aihealueiden kehittämisestä.

Pääasiassa rehtoreista ja apulais-/vararehtoreista koostuvan hallinnon teemaryhmän vastuualueiksi nimettiin mm. yleiset hankinnat, kuten oppimateriaali- ja ICT-palvelujen hankinnat, sekä tiedolla johtamisen kehittäminen. IT-tukihenkilöistä ja IT-suuntautuneista opettajista muodostuvan ICT-teemaryhmän vastuualueiksi valikoituivat mm. sähköisen palveluekosysteemin kokonaisvaltainen kehittäminen ja luokateknologian kustannustehokas kehittäminen. Pääosin opettajista koostuva osaamisteemaryhmä sai tehtäväkseen mm. osaamiskartoitusten tekemisen ja koulutusten suunnittelun ja tilaamisen.

Teemaryhmät ovat menneen lukuvuoden aikana kokoontuneet säännöllisesti keskustelemaan vastuulleen kuuluvista kehittämiskohteista ja ajankohtaisista asioista sekä arvioineet ja suunnitelleet hankkeen toimia. Lisäksi teemaryhmille on järjestetty joko osana niiden kokouksia tai erillisinä etätapahtumina esittelyjä mm. tarjolla olevista uusista koulutuskokonaisuuksista ja sähköisistä oppimisympäristöistä. Teemaryhmäläiset ovat myös osallistuneet sähköpostien välityksellä työn alla olleiden dokumenttien, kuten yleisten ICT-ohjeiden, tekemiseen tarjoamalla mielipiteitä ja palautetta niistä.

Yksi alueellisen verkostohankkeen suurimmista eduista on ollut, että se – ja eritoten sen teemaryhmät – tarjoaa Satakunnan lukioille väylän, jossa jakaa tieto- ja viestintäteknologiaan liittyviä tietoja ja kokemuksia sekä vertailla oppilaitoskohtaisia toimintamalleja. Hankkeen nimissä on tähän mennessä käyty vuoropuhelua niin opiskelijalaitteiden hallintasopimuksista, niiden korvausasioista kuin oppilaitoskohtaisista TVT-kehittämissuunnitelmistakin.

Kyselyitä

Opettajilla ja henkilökuntien jäsenillä teetettiin heti alkusyksystä 2021 koulutuskysely, jolla haluttiin selvittää mahdollisimman tarkasti, minkälaista tieto- ja viestintäteknologista koulutusta pitäisi järjestää ja kenelle. Saaduista tuloksista tehtiin oppilaitos- ja toimenkuvakohtaiset analyysit, jotta hanke ja opetuksen järjestäjät kykenisivät vastaamaan koulutustoiiveisiin mahdollisimman tehokkaasti ja tarkasti. Sittemmin koulutuksia on järjestetty niin, että eniten ääniä saaneisiin aiheisiin on tartuttu ensimmäisenä. Esimerkiksi

tietosuoja opetuksessa sekä tekijänoikeudet ja lisenssit opetuksessa nousivat selkeästi esille opettajien vastauksissa, joten kyseisistä aiheista järjestettiin koulutusta jo hankkeen ensimmäisenä toimintavuotena.

Lukiossa nuoren tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen merkitys korostuu, sillä opiskelu ja opintoihin liittyvä viestintä tapahtuu pääasiassa tietokoneella ja erilaisissa sähköisissä ympäristöissä. TVT:n käyttö on eittämättä myös merkittävä osa opettajien ja muiden lukiossa työskentelevien toimenkuvaa. Edellä mainituista syistä hankkeessa luotiin sekä opettajille, opiskelijoille että henkilökuntien jäsenille suunnatut tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kyselyt. Kyselyillä selvitettiin mm. henkilökohtaisen tietokoneen ja muiden tietoteknisten laitteiden käyttötaitoja ja yleisimpien tietokoneohjelmien sekä lukiokoulutuksessa hyödynnettävien ohjelmien tuntemusta. Kyselyihin lisättiin myös tukea, perehdytystä, kuormittavuutta ja hyvinvointia koskevia väitteitä. Näin saatiin kerättyä kallisarvoista dataa mm. siitä, kuinka hyvin opettajat tuntevat saavutettavuuteen liittyviä määräyksiä.

Osaamiskyselyillä haluttiin selvittää eri toimijoiden TVT-osaamisen tason lisäksi, minkälaista koulutusta ja tukitoimia olisi järjestettävä kullekin kohderyhmälle sekä millaisia ohjeita olisi luotava. Esimerkiksi opiskelijoille suunnatun kyselyn tulokset osoittavat, että satakuntalaisten lukio-opiskelijoiden joukossa on TVT-taidoiltaan heikkotasoisien ryhmä. Hanke on tällä hetkellä luomassa TVT-taitotestiä, jolla heikkotasoiset opiskelijat olisi tarkoitus seuloa satakuntalaisesta opiskelijamassasta. TVT-taitotestissä reputtaville on suunniteltu syyslukukaudella pidettäväksi koulutuksia tietokoneen peruskäytöstä ja -ominaisuuksista. Vastaavanlaisia ”peruskäyttökoulutuksia” tullaan tarjoamaan myös opettajille. Nähtäväksi jää, kuinka moni koulutuksiin lopulta osallistuu ja kuinka moni tukea tarvitseva jättäytyy pois leimautumisen pelosta.

Koulutuksia kyselyiden perusteella

Syksyllä 2021 teetetty koulutuskysely vahvisti sen, mitä jo ennen lukuvuoden alkua oli uumoiltu: opetushenkilökunnalle pitäisi suunnata koulutusta oppimisen sähköisten ekosysteemien käytöstä. Siksi jo etukäteen olikin sovittu, että hanke järjestää syyslukukaudella yhdessä Atean kanssa koulutuskokonaisuuden Microsoft Teamsin ja Office 365:n käytöstä. Koska osa Satakunnan lukioista käyttää ensisijaisesti Google-ympäristöä Microsoft-ympäristön sijaan, järjestettiin tasapuolisen kohtelun takaamiseksi koulutusta myös Googlen pedagogisista alustoista ja ohjelmista.

Opettajia rohkaistiin myös ottamaan opetuksessa käyttöön uusia teknologioita pitämällä virtuaali- ja lisätyn todellisuuden koulutuksia lähitoteutuksina. Näistä vastasi hankkeen oma, aiempien hankkeiden kautta laajennettuun todellisuuteen perehtynyt koordinaattori, joka vieraili koulutushalukkuutta ilmaiseissa lukioissa Porin lukion VR- ja AR-kaluston kanssa. Opettajat saivat koulutuksissa tutustua laajennetun todellisuuden tarjoamiin hyötypeleihin ja suosituimpiin sisältöihin, mutta myös suhteellisen helposti oppiaineiden opintojaksoihin sisällytettävissä oleviin sovelluksiin ja sisältöihin. Koska uusien innovatiivisten

oppimisympäristöjen tuominen osaksi opetusta riippuu hyvin vahvasti opettajan omasta kiinnostuksesta ja innokkuudesta, oli tärkeää tarjota opettajille tällainen myönteinen elämys/kokemus.

Vaikka monet opettajat ovat koulumaailman digitalisoitumisen myötä saavuttaneet tarvittavan teknisen TVT-osaamisen tason, ovat kyselyt ja kahvipöytäkeskustelut osoittaneet, että pedagogisen TVT-osaamisen kehittymistä olisi vielä tuettava. Tästä syystä suunniteltiin vielä loppulukuvuodesta yhteistyössä Hy+:n kanssa Digiteknologia opetuksen ja oppimisen tukena -koulutuskokonaisuus, joka tarjosi opettajille mahdollisuuden päästä ohjatusti pohtimaan pedagogiikkaa nimenomaan tieto- ja viestintäteknologian näkökulmasta. Opettajien yksilökohtaisen kehityksen varmistamiseksi tälle koulutuskokonaisuudelle ollaan suunnittelemassa jatkoa: syyslukukaudelle koulutusmallia on tarkoitus muokata niin, että keskiössä olisi vahvasti oman opetuksen konkreettinen kehittäminen digitaalisuutta hyödyntäen, ja tätä edistymistä tuettaisiin tapaamisin ja kouluttajien palauttein.

Ohjeita ja mallinnuksia

“Hankkeen tuloksena kuvataan paikallinen tai alueellinen opetuksen digitaalinen ekosysteemi eli infrastruktuurin, sisältöjen, palveluiden ja osaamisen muodostama kokonaisuus sekä siihen kuuluvat toimijat rooleineen.”

- ote OPH:n julkaisemasta hankeilmoituksesta

Niin kuin alkuperäisestä hankeilmoituksesta otettu lainaus kertoo, hankkeen tuloksena on tarkoitus kuvata paikallinen tai alueellinen opetuksen digitaalinen ekosysteemi. Tässä onnistuttiin jo pitkälti menneen lukuvuoden aikana, kun hankkeen koordinaattorin, Porin kaupungin erityisasiantuntijan ja Porin lukion IT-tukihenkilön voimin aloitettiin alkusyksystä 2021 työstämään opettajille ja henkilökuntien jäsenille suunnattuja yleisiä ICT-ohjeita. Syksyn ajan ohjeet hakivat muotoaan em. henkilöiden työpöydillä, kunnes alkuvuodesta 2022 ne lähetettiin lukioiden edustajien kommentoitaviksi.

Kommenttikierroksen jäljiltä ICT-ohjeista päädyttiin tekemään kaksi versiota: alusta saakka työstetty Porin lukion versio ja siitä jalostettu ns. yleinen versio, joka jaettiin jokaiselle hankkeen osatoteuttajalukiolle. Yleisversion ajatuksena oli, että sitä jonkin verran muokkaamalla se olisi käytettävissä missä tahansa lukiossa tai perusasteen koulussa. Toisin sanoen yleisversio tarjoaa oppilaitoksille raamit, joihin ne voivat oman digitaalisen ekosysteeminsä kuvata.

Mitä ICT-ohjeet sitten sisältävät? Kattavan kuvauksen lukion laite-ekosysteemistä: niihin on kirjattu mm. tietokoneympäristön käyttöönottoon, hallintaan ja ylläpitoon liittyvät asiat, IT-vastaavien, opettajien ja muun henkilöstön IT-vastualueet sekä käyttäjätunnuksia, salasanoja ja tietosuojaa koskevat seikat (kuva 1).

Sisällys	
1. Yhteystiedot	1
1.1. IT-ongelmat	1
1.2. Oppimisympäristöt ja pedagoginen tuki	1
2. Vastuut ja roolit	1
2.1. Porin kaupungin ICT ja lukion tekninen IT-tuki	1
2.2. Digtutorit	1
2.3. Kaikki opettajat	1
3. Uutta lukuvuonna 2021–2022	2
4. Lukuvuosikello	2
5. Käyttäjätunnukset	3
5.1. Tunnukset	3
5.1.1. Yleistä	3
5.1.2. Tunnusten voimassaolo	3
5.2. Salasanat	3
5.2.1. Yleistä	3
5.2.2. Oletussalasanat	4
5.2.3. Salasanan vaihtaminen	4
5.2.4. Unohtunut salasana	5
5.2.5. Vanhentunut salasana (opettajat ja henkilökunta)	5
5.3. Poistuva opiskelija tai opettaja	5
5.3.1. Tietojen siirtäminen	6
6. Tietosuoja ja tietoturva	6
7. Oppimisympäristöt	6
7.1. Abitti	6
7.2. Google Workspace for Education	7

Kuva 1. Vilaus yleisten ICT-ohjeiden sisällysluettelosta.

Niin kuin jo aiemmin koulutuksista puhuttaessa todettiin, nousi tietosuoja yhdeksi toivotuimmista koulutusaiheista. Koulutusten järjestämisen lisäksi päätettiin opetushenkilökunnalle luoda tietosuojaohjeet (kuva 2), joista opettajat voisivat halutessaan sekä tarkastaa opetustaan ohjaavia tietosuojalainsäädännön asetuksia että saada vastauksia yleisimpiin tietosuoja- ja opetusta koskeviin kysymyksiin. Näistäkin ohjeista hankkeen koordinaattori loi sekä Porin lukion että muissa oppilaitoksissa hyödynnettävissä olevan yleisversion yhdessä Porin kaupungin erityisasiantuntijan kanssa.

Tietosuojaohje opetushenkilökunnalle

Ohjeistus kasvatus- ja opetushenkilökunnalle uuden tietosuoja-asetuksen tuomista muutoksista koskien henkilötietorekistereitä (esim. nimilistat kaikissa käyttömuodoissaan)

Tämä ohje on EU:n tietosuoja-asetuksen perusteella tehty kevyt ohjeistus siitä, mitä asioita opetuksessa on hyvä ottaa huomioon, kun käsitellään henkilöreistereitä. Mikäli tarvitset lisätietoa tai apua asiaan liittyen, niin ole yhteydessä ensisijaisesti omaan esimieheesi tai kaupungin tietosuojavastaavaan.

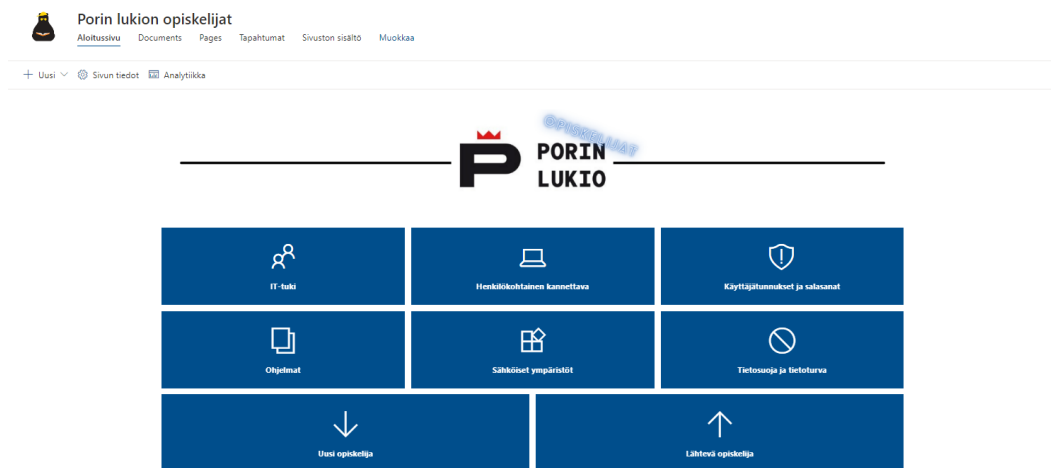
Tietosuojaperiaatteet

Kasvatus- ja opetushenkilökunta käsittelee paljon tietoa omassa toiminnassaan. Tiedon käsittelyn kohteena ovat lapset ja nuoret, joten tietosuojaan ja tietoturvaan pitää suhtautua vakavasti. Mistä tieto sitten löytyy? Tähän oppaaseen on kerätty linkkeinä tärkeimpiä asiaan liittyviä ohjeita ja asiakirjoja, jotka koskevat oppilaitoksia. Pitkälle pääsee jo [sisäistämällä](#) tietosuojan perusperiaatteet.

Tietosuojaperiaatteet	
Periaate	Mitä merkitsee käytännössä?
Lainmukaisuus, kohtuullisuus ja läpinäkyvyys	Kerää henkilötietoja vain silloin, kun se on opetuksen/koulutuksen järjestämisen näkökulmasta perusteltua. Älä kerää henkilökohtaisia tietoja tai aineistoja.

Kuva 2. Tietosuojaohje opetushenkilökunnalle.

Kevättalvella 2022 katse käännettiin lukioden henkilöstöistä opiskelijoihin, kun todettiin, että opiskelijoille olisi myös luotava mahdollisimman tyhjentävät ICT-ohjeet. Aluksi niistä tehtiin Porin lukion opiskelijoita koskeva pitempi Word-tiedosto, joka sitten jaettiin aihepiirien mukaan pienemmiksi tiedostoiksi. Nämä pienemmät tekstitiedostot käännettiin tämän jälkeen Sway-muotoisiksi verkkosivuiksi, jotka lopulta linkitettiin Porin lukion opiskelijat -intranet-sivuille (kuva 3). Intranet-sivuilta opiskelija voi tutustua esimerkiksi uutta opiskelijaa koskeviin ICT-ohjeisiin.

Kuva 3. Porin lukion opiskelijat -intranet-sivun etusivu.

Näistä ohjeista ei luotu ns. yleisversiota, mutta alkuperäiset, Porin lukion käyttöön tarkoitetut pidemmät ohjeet ovat muokkauksin otettavissa käyttöön kaikissa hankkeen osatoteuttajalukioissa kuin myös muissa oppilaitoksissakin. Samoin tiettyjä aihepiirejä käsitteleviä pienempiä tiedostoja voi käyttää verkkosivumuotoisten ohjeiden luomiseen, kunhan niiden asiasisällön muuttaa ensin koskemaan omaa oppilaitostaan.

Raportin on laatinut Konsta Kivistö, 100Digi-hankkeen koordinaattori.